

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Olsztynie

LOL.410.006.04.2016
P/16/045

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Olsztynie
ul. Artyleryjska 3e, 10-165 Olsztyn
T +48 89 678 82 00, F +48 89 678 82 30
lol@nik.gov.pl
Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-69, 10-950 Olsztyn

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/16/045 – Ochrona jakości wód ujmowanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Olsztynie
Kontroler	Bartosz Kościukiewicz, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LOL/5/2016 z dnia 7 kwietnia 2016 r.
Jednostka kontrolowana	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Ełku (dalej: „PWiK”), ul. Suwalska 64, 19-300 Ełk.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Wojciech Jassak, Prezes Zarządu PWiK (dalej: „Prezes”).

(dowód: akta kontroli str. 1-5)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie¹ działania podejmowane przez PWiK zapewniające utrzymanie należytej jakości ujmowanej i podawanej do sieci wodociągowej wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi w okresie do 1 stycznia 2013 r. do 30 kwietnia 2016 r.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Na ocenę tą składają się cztery pozytywne oceny częściowe z pięciu zbadanych obszarów obejmujących przestrzeganie warunków korzystania z wód określonych w pozwoleniu wodnoprawnym, monitoring jakości wody ujmowanej oraz podawanej do sieci, poprawę jakości tej wody, wykonywanie obowiązków sprawozdawczo-informacyjnych, a także pozytywna mimo stwierdzonej nieprawidłowości ocena częściowa piątego zbadanego obszaru dotyczącego stosowania ograniczeń w użytkowaniu wód i powierzchni ziemi związanych z ustanowieniem strefy ochronnej ujęcia wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi.

PWiK w sposób prawidłowy wykonywało warunki określone w pozwoleniu wodnoprawnym, w szczególności ilość pobranej wody nie przekroczyła ilości określonych w tym pozwoleniu oraz prowadzono rejestr dobowy poboru wody. Monitoring jakości wody prowadzony był w sposób prawidłowy przez Akredytowane Laboratorium Wody i Ścieków PWiK. Stosowane procesy uzdatniania wody podziemnej skutecznie obniżały zawartość żelaza i manganu poniżej wartości dopuszczalnych. Obowiązki sprawozdawcze dotyczące korzystania ze środowiska w zakresie poboru wód były realizowane właściwie, tj. m.in. PWiK przekazywało Marszałkowi Województwa Warmińsko-Mazurskiego wykazy o ilości i jakości wody podziemnej oraz informacje o wysokości należnych opłat. Terminowo dokonywało również stosownych wpłat, a także w sposób prawidłowy (w celach statystycznych) przekazywał sprawozdania M-06. Konsumenci byli informowani o jakości wody podawanej do sieci m.in. poprzez zamieszczenie w lokalnej prasie informacji o średnich parametrach tej wody. W sposób prawidłowy ustanowiono strefę ochronną na zarządzanym ujęciu wody podziemnej oraz zabezpieczono tereny ochrony bezpośredniej. Stwierdzona nieprawidłowość polegała natomiast na braku oznaczenia, w trzech przypadkach tablicami zawierającymi informacje

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

o ustanowieniu terenu ochrony pośredniej Ujęcia Wody Elk miejsc przecięcia się granicy tego terenu ze szlakami komunikacyjnymi, co było niezgodne z art. 57 ust. 1 ustawy z 18 lipca 2001 r. Prawo wodne² (dalej: „upw”). Prawidłowo oznakowano 15 pozostałych miejsc przecięcia się tej granicy ze szlakami komunikacyjnymi.

Jako przykład dobrej praktyki należy wskazać sposób zabezpieczenia dostępu do każdej z 19 czynnych studni głębinowych służących do poboru wody na ujęciu, obejmujący dwa kolejne stalowe włazy, z których każdy wyposażony był w kłódkę i zamek. Ponadto pierwszy z włazów posiadał urządzenie alarmowe, które informowało pracownika dyspozytorni o jego otwarciu. Innym przykładem dobrej praktyki było podejmowanie przez PWiK działań w związku z pracami planistycznymi jednostek samorządu terytorialnego i skuteczna ochrona ujęcia wody przed wykonaniem na jego terenie lub w jego okolicy zamierzeń mogących mieć negatywny wpływ na jakość wód ujmowanych.

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę na potencjalne ognisko zanieczyszczenia ściekami wód ujmowanych, zlokalizowane na terenie ochrony pośredniej przy ul. Kolonia. Nieruchomość położona w tym rejonie nie była bowiem przyłączona do sieci kanalizacji sanitarnej, ani nie posiadała zbiornika na nieczystości płynne. Ponadto do dnia 16 maja 2016 r. nie była ona wyposażona w żadne urządzenie służące do czasowego gromadzenia tych nieczystości.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Stosowanie ograniczeń w użytkowaniu wód i powierzchni ziemi związanych z ustanowieniem strefy ochronnej ujęć wody przeznaczonych do spożycia przez ludzi.

Opis stanu faktycznego

1.1. PWiK dysponowało jednym podziemnym ujęciem wody – Ujęcie Wody Miasta Elku, zlokalizowanym w obrębie geodezyjnym Przykópka (dalej: „Ujęcie Wody Elk”), obsługującym 57 tys. mieszkańców obszaru działania PWiK, tj. Miasta Elk. Ujęcie to składało się z 24 otworów studziennych, z czego 19 było eksploatowanych. Pozostałe otwory były wyłączone z eksploatacji z powodu spadku ich wydajności. Pobór wody odbywał się za pomocą pomp głębinowych. Wydajność tego ujęcia została zatwierdzona na maksymalną wysokość $Q_{\max,h}=1,0$ tys. m^3/h . Natomiast średni dobowy pobór wody został ustalony na $Q_{\text{sr.d.}}=11,3$ tys. m^3/d , zaś maksymalny roczny na $Q_{\max,r.}=4.123,3$ tys. m^3/rok .

(dowód: akta kontroli str. 78, 80-82, 89-103)

Dla Ujęcia Wody Elk, rozporządzeniem nr 21/2013 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie (dalej: „RZGW”) z 9 grudnia 2013 r.³ zmienionego rozporządzeniem nr 13/2015 Dyrektora RZGW z 27 maja 2015 r. ustanowiono strefę ochronną (867,43ha) obejmującą tereny ochrony bezpośredniej (0,40ha) i pośredniej (867,03ha), zlokalizowane w Gminie i Mieście Elk. W ww. rozporządzeniach nie wskazano okresu na jaki strefa ta została ustalona. Na terenie ochrony bezpośredniej wprowadzono zakazy i nakazy, o których mowa w art. 53 ust. 1 i 2 upw, a także zobowiązano do jego ogrodzenia i oznaczenia granic zgodnie z art. 53 ust. 3 upw. Na terenie ochrony pośredniej zabroniono m.in:

² Dz. U. z 2015 r. poz. 469, ze zm.

³ w sprawie ustanowienia strefy ochronnej komunalnego ujęcia wody podziemnej dla miasta Elku, zlokalizowanego w obrębie geodezyjnym „Przykópka”, gmina Elk, powiat elcki, województwo warmińsko-mazurskie.

- wprowadzania ścieków do wód i do ziemi, za wyjątkiem wód opadowych i roztopowych, a także ścieków pochodzących ze stacji uzdatniania wody, spełniających wymogi zgodnie z obowiązującymi przepisami,
 - rolniczego wykorzystania ścieków,
 - lokalizowania zabudowy mieszkaniowej, usługowej, techniczno-produkcyjnej, ferm chowu zwierząt, baz i stacji paliw płynnych, cementarzy oraz grzebania zwłok zwierzęcych, składowisk odpadów komunalnych, niebezpiecznych, innych niż niebezpieczne i obojętne oraz obojętnych,
 - mycia pojazdów poza myjniami usługowymi,
 - wydobywania kopalin,
 - stosowania środków ochrony roślin, stwarzających zagrożenie dla zdrowia człowieka.
- PWiK nie dysponowało żadnym innym ujęciem wody poza Ujęciem Wody Elk.

(dowód: akta kontroli str. 78, 175-183,193-197)

1.2. Przed ustanowieniem w 2014 r. ww. strefy ochronnej, do końca 2012 r. na Ujęciu Wody Elk funkcjonowała, ustanowiona w lutym 1998 r., dotychczasowa strefa ochronna. Zgodnie z art. 21 ust. 1 ustawy z 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw⁴, strefa ta z mocy prawa wygasła z dniem 31 grudnia 2012 r. Na początku 2012 r. PWiK rozpoczęło prace związane z przygotowaniem wniosku o ustanowienie nowej strefy ochronnej, m.in. poprzez zawarcie umowy na opracowanie dokumentacji wniosku. W grudniu 2012 r., po ośmiu miesiącach przygotowań tej dokumentacji obejmującej m.in. operat wodnoprawny i dwa pozwolenia wodnoprawne, PWiK wystąpiło z ww. wnioskiem do Dyrektora RZGW o ustanowienie nowej strefy ochronnej dla Ujęcia Wody Elk. W okresie od marca do lipca 2013 r. PWiK dwukrotnie, na wezwanie RZGW, niezwłocznie wyjaśniło kwestie związane ze złożonym wnioskiem, w wyniku czego wydano wspomniane wcześniej rozporządzenie nr 21/2013.

(dowód: akta kontroli str. 104-174, 184-191)

1.3. Stosownie do art. 53 ust. 1 upw, grunty na 19 terenach ochrony bezpośredniej przeznaczone były jedynie na cele związane z eksploatacją wody oraz zgodnie z art. 53 ust. 2 pkt 2 upw były zagospodarowane zielenią. Sposób odprowadzenia wód opadowych, zgodnie z art. 53 ust. 2 pkt 1 upw, uniemożliwiał przedostawanie się ich do urządzeń służących do poboru wody, poprzez wyniesienie głowic studni 0,5 m ponad powierzchnię terenu oraz zastosowanie szczelnych betonowych nakryw studni z włazem ze stali nierdzewnej. Powierzchnia poszczególnych terenów ochrony bezpośredniej wynosiła od 44 do 435 m². Zlokalizowane na nich były jedynie studnie do poboru wody, zatem nie było konieczności odprowadzenia poza granice terenów ochrony bezpośredniej ścieków z urządzeń sanitarnych, o czym mowa w art. 53 ust. 2 pkt 3 upw. Zabezpieczenie i oznakowanie tych terenów w każdym z 19 przypadków, było zgodne z art. 53 ust. 3 upw. Tereny te były w pełni ogrodzone stalową siatką rozciągniętą na stalowych słupkach, bramy były zamknięte na kłódkę, a na ogrodzeniu znajdowały się tablice informujące o ujęciu wody i zakazie wstępu, odpowiadające wymaganiom określonym w rozporządzeniu Ministra Środowiska z 24 maja 2004 r. w sprawie wzorów tablic informacyjnych w strefie ochronnej ujęcia wody⁵ (dalej: „rozporządzenie wti”). Poza ww. zabezpieczeniami terenu ochrony bezpośredniej, dostęp do każdej z 19 studni zabezpieczony był dwoma kolejnymi stalowymi włazami, z których każdy wyposażony był w kłódkę i zamek. Dodatkowo pierwszy z włazów posiadał urządzenie alarmowe, które informowało pracownika dyspozytorni o jego otwarciu.

(dowód: akta kontroli str. 204-223)

⁴ Dz. U. z 2011 r. Nr 32, poz. 159 ze zm.

⁵ Dz.U. Nr 136, poz. 1457 ze zm.

1.4. Granice terenu ochrony pośredniej, zgodnie z art. 57 ust. 1 upw, zostały oznaczone w 15 miejscach, z których każde stanowiło punkt przecięcia się tych granic ze szlakami komunikacyjnym. Zostały one oznaczone tablicami informującymi o strefie ochronnej ujęcia wody odpowiadającymi wymaganiom rozporządzenia wti.

(dowód: akta kontroli str. 175-183,193-197, 204-223)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Poza ww. 15 oznaczonymi punktami przecięcia się granicy terenu ochrony pośredniej Ujęcia Wody Elk, granica ta była dwukrotnie przecięta – w jej południowej i wschodniej części przez linię kolejową stanowiącą szlak komunikacyjny pomiędzy Elkiem a Suwałkami. Ponadto, granica ta w odległości około 800 m (w linii prostej) od obwodnicy północnej Elku, była przecięta w jednym miejscu przez ulicę Kolonia, stanowiącą szlak komunikacyjny będący dojazdem do nieruchomości położonych przy tej ulicy. Żaden z ww. trzech punktów przecięcia się granicy terenu ochrony pośredniej z ww. szlakami, nie został oznaczony tablicami zawierającymi informacje o ustanowieniu terenu ochrony pośredniej, co było niezgodne z art. 57 ust. 1 upw. Z zapisów regulaminu organizacyjnego PWiK oraz na podstawie protokołu odbioru dokumentacji stanowiącej wniosek o ustanowienie stref ochronnych wynika, że osobą odpowiedzialną za ww. nieprawidłowość był Prokurent Zastępca Dyrektora ds. Eksploatacji, który wyjaśnił, że jej przyczyną było przeoczenie.

(dowód: akta kontroli str. 175-183,193-197, 204-223,198-199)

Opis stanu
faktycznego

1.5. W badanym okresie PWiK nie było kontrolowane przez upoważnione podmioty w zakresie realizacji zadań związanych z wypełnieniem obowiązków dotyczących strefy ochronnej.

(dowód: akta kontroli str. 201-203)

1.6. W strefie ochronnej na terenie ochrony pośredniej Ujęcia Wody Elk, po zachodniej stronie rzeki Elk, znajdowały się dwie nieruchomości, na których zlokalizowane były budynki mieszkalne o zabudowie siedliskowej. Nie były one podłączone do sieci kanalizacji sanitarnej, z uwagi na jej brak w tym rejonie. Na jednej z tych nieruchomości znajdował się szczelny zbiornik bezodpływowy na nieczystości płynne, zaś na drugiej, przy ul. Kolonia 13, w odległości około 40m od budynku mieszkalnego znajdowało się drewniane pomieszczenie sanitarne przeznaczone do załatwiania potrzeb fizjologicznych mieszkańców tej nieruchomości. W przypadku pierwszej z ww. nieruchomości, posiadającej własne przydomowe ujęcie wody, w badanym okresie, tj. lata 2013-2016 (kwiecień), została przeprowadzona przez Straż Miejską w Elku jedna kontrola sanitarno-porządkowa, w wyniku której nie stwierdzono uchybień.

(dowód: akta kontroli str. 236-237, 264-268)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Nieruchomość przy ul. Kolonia 13, nieposiadająca od ponad 30 lat do dnia 16 maja 2016 r.⁶ żadnych urządzeń do gromadzenia nieczystości płynnych, będąca w ww. okresie własnością Gminy Miasta Elk, była zamieszkała przez cztery osoby. W związku z korzystaniem przez mieszkańców z drewnianego pomieszczenia sanitarnego, ścieki z tej nieruchomości były wprowadzane do ziemi. Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że ww. drewniane pomieszczenie sanitarne stanowiło potencjalne ognisko zanieczyszczenia wód ujmowanych, bowiem poziom wodonośny jest poziomem przypowierzchniowym, pozbawionym izolacji. Miąższość strefy aeracji stanowią piaski, które niewystarczająco zabezpieczają ten poziom przed wnikiem zanieczyszczeń z powierzchni terenu, zaś dobra przepuszczalność tego poziomu ułatwia migrację potencjalnych zanieczyszczeń.

⁶ w dniu tym na terenie tej nieruchomości ustawiono toaletę przenośną.

Zgodnie § 3 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia nr 21/2013 Dyrektora RZGW w sprawie ustanowienia strefy ochronnej komunalnego ujęcia wody podziemnej dla miasta Elk, zlokalizowanego w obrębie geodezyjnym „Przykopka”, gmina Elk, powiat elcki, województwo warmińsko-mazurskie, zmienionego rozporządzeniem nr 13/2015 Dyrektora RZGW z 27 maja 2015 r., od stycznia 2014 r. zabrania się m.in. wprowadzania ścieków do ziemi na terenie ochrony pośredniej. Zarówno Prezes, jak i Główny Technolog PWiK wyjaśnili, że nie mieli wiedzy o ww. sytuacji. Kierownik Referatu Lokalowego Urzędu Miasta Elku wyjaśnił, że informacja o wprowadzaniu ścieków do ziemi na terenie ochrony pośredniej Ujęcia Wody Elk nie była przekazana do PWiK, a także podał, że 11 maja 2016 r. zarządca tej nieruchomości zlecił zdemontowanie ww. pomieszczenia sanitarnego, usunięcie nagromadzonych nieczystości oraz ustawienie toalety przenośnej, co wykonano 16 maja 2016 r.

(dowód: akta kontroli str. 112, 237-271, 780-781)

Opis stanu
faktycznego

W okresie objętym kontrolą, do PWiK nie wpłynęły żadne skargi lub wnioski dotyczące źródeł lub zdarzeń mogących powodować zanieczyszczenie na terenie strefy ochronnej Ujęcia Wody Elk.

(dowód: akta kontroli str. 232)

PWiK posiadało informacje o trzech gospodarstwach domowych, z których dwa posiadały takie studnie, o wydajności poniżej 5m³/d przez co nie były one ujęte w ewidencji hydrogeologicznej. Trzecie z ww. gospodarstw domowych w 2010 r. zostało przyłączone do miejskiej sieci wodociągowej.

(dowód: akta kontroli str. 224-231)

1.7. W badanym okresie nie wystąpiły okoliczności skutkujące koniecznością wystąpienia przez PWiK do organu właściwego ws. wydania pozwolenia wodnoprawnego o nałożeniu na właścicieli gruntów położonych w terenie ochrony pośredniej obowiązku zlikwidowania nieczynnych studni lub ognisk zanieczyszczenia wody. PWiK nie otrzymało również żadnych informacji o nieprawidłowościach mogących mieć negatywny wpływ na jakość wód przeznaczonych do spożycia, w związku z czym nie było potrzeby informowania o takich sytuacjach właściwych służb sanitarnych i ochrony środowiska.

(dowód: akta kontroli str. 224-226, 679-680)

1.8. Obszar Ujęcia Wody Elk i jego strefa ochronna w części położonej na terenie Elku były uwzględnione w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego „Elk – obwodnica północna”, uchwalonym uchwałą Rady Miasta Elku z 20 sierpnia 2011 r. W części położonej na terenie Gminy Elk obszar ten został uwzględniony jedynie w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Elk (dalej: Studium) uchwalonego uchwałą Rady Gminy Elk z 30 listopada 2001 r.

(dowód: akta kontroli str. 233-235, 272-273)

W latach 2005-2011 r. PWiK podejmowało działania związane z utrzymaniem na terenie strefy ochronnej oraz w jej pobliżu, w szczególności na kierunku napływu wód podziemnych, postanowień zapewniających ochronę zasobów i jakości wód ujmowanych. Działania te związane były z pracami planistycznymi Miasta oraz Gminy Elk nad zmianami Studium oraz zmianami lub opracowaniem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (dalej: „mpzp”), a także z jednym postępowaniem w sprawie wydania decyzji o warunkach zabudowy dla inwestycji polegającej na budowie fermy bydła mlecznego. PWiK zgłosiło uwagi do wszystkich trzech zamiarów zmiany Studium oraz czterech zamiarów zmiany lub opracowania mpzp, a także do planowanej wówczas ww. inwestycji budowy fermy. Planowane wtedy zmiany w ww. aktach prawa miejscowego dotyczyły m.in. budowy dwóch

schronisk dla bezdomnych zwierząt, przeznaczenia terenu pod eksploatację kruszyw naturalnych, realizacji zabudowy przemysłowo-składowej, budownictwa mieszkalnego wielorodzinnego. Efektem działań PWiK było odstąpienie w dwóch przypadkach od zmiany Studium oraz w jednym przypadku uwzględnienie w nim zapisu zaliczającego w części teren strefy ochronnej jako wyłączony z zabudowy, a także odstąpienie w dwóch przypadkach od zmiany lub opracowania mpzp, uchwalenie jednego mpzp bez uwzględnienia stanowiska PWiK z uwagi na położenie terenu objętego planem poza strefą ochronną. Postępowanie ws. decyzji o warunkach zabudowy dotyczącej fermy bydła mlecznego zostało umorzone w związku z wycofaniem wniosku o jego wszczęcie. Ponadto Miasto Elk zaniechało budowy schroniska dla bezdomnych zwierząt na terenie ochrony pośredniej, zaś Gmina Elk przewidziała schronisko dla bezdomnych zwierząt w innej lokalizacji. Ponadto gmina ta, odstąpiła od zamiaru przeznaczenia gruntów położonych w strefie ochronnej pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną.

(dowód: akta kontroli str. 282-346)

1.9. W okresie objętym kontrolą PWiK nie uczestniczyło jako strona w żadnym postępowaniu w sprawie wydania pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód, o których mowa w art. 122 upw, oraz pozwolenia zintegrowanego lub wodnoprawnego na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, o których mowa w art. 181 ust. 1 pkt 1 i 3 ustawy z 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska⁷ (dalej: „POŚ”), obejmujących obszar Ujęcia Wody Elk i jego strefy ochronnej, z uwagi na brak takich postępowań.

(dowód: akta kontroli str. 347)

Natomiast w 2010 r. PWiK jako strona uczestniczyło, w jedynym postępowaniu w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia mogącego zawsze znacząco lub potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, o którym mowa w art. 71 ustawy z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko⁸, obejmującej swoim wpływem obszar Ujęcia Wody Elk i jego strefy ochronnej. Postępowanie to dotyczyło budowy punktu zbiórki i przeładunku odpadów innych niż niebezpieczne, która została negatywnie zaopiniowana przez PWiK z uwagi na jej lokalizację na kierunku napływu wód podziemnych do ujęcia wody. Postępowanie to zostało umorzone w tym roku na wniosek strony, na żądanie której zostało ono wszczęte.

(dowód: akta kontroli str. 309-311, 314-318, 348)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonej nieprawidłowości działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

2. Przestrzeganie warunków korzystania z wód określonych w pozwoleniu wodnoprawnym na pobór wód.

Opis stanu faktycznego

2.1. Ujęcie Wody Elk posiadało dwa pozwolenia wodnoprawne z 2012 r. na pobór wody i wykonanie studni zastępczej z likwidacją nieczynnych urządzeń. W części dotyczącej poboru wody wydano je na czas określony, tj. do 1 stycznia 2033 r., zaś w części dotyczącej odprowadzenia ścieków ze stacji uzdatniania wody – do 1 stycznia 2023 r.

(dowód: akta kontroli str. 98-103)

⁷ Dz.U. z 2016 r. poz. 672

⁸ Dz.U. z 2016 r. poz. 353

2.2. PWiK prawidłowo realizowało warunki wykonania ww. pozwoleń oraz obowiązki niezbędne ze względu na ochronę zasobów i jakości wody w zakresie wynikającym z tych pozwoleń. I tak m.in.:

- pobór wody podziemnej odbywał się za pomocą 19 studni wskazanych w pozwoleniach,
- ilość pobranej wody w latach 2013 – 2016 (I kwartał), w tym maksymalnej na godzinę ($Q_{\max.h}$), średniej na dobę ($Q_{\text{śr.d}}$)⁹ oraz maksymalnej na rok ($Q_{\max.r}$) nie przekroczyła ilości określonych w pozwoleniu (ustalonych odpowiednio na: 1,0; 11,3; 4.123,3 m³/h/d/rok) i wyniosła ona w roku:
 - a) 2013: $Q_{\max.h}$ = 0,3 tys. m³/h, $Q_{\text{śr.d}}$ = 8,0 tys. m³/d, $Q_{\max.r}$ = 2.786,7 tys. m³/rok,
 - b) 2014: $Q_{\max.h}$ = 0,3 tys. m³/h, $Q_{\text{śr.d}}$ = 7,9 tys. m³/d, $Q_{\max.r}$ = 2.730,4 tys. m³/rok,
 - c) 2015: $Q_{\max.h}$ = 0,4 tys. m³/h, $Q_{\text{śr.d}}$ = 8,7 tys. m³/d, $Q_{\max.r}$ = 2.915,3 tys. m³/rok,
 - d) 2016: $Q_{\max.h}$ = 0,3 tys. m³/h, $Q_{\text{śr.d}}$ = 7,6 tys. m³/d,
- woda była eksploatowana pompami głębinowymi, których parametry pracy nie przekraczały ustalonych wydajności studni,
- woda z ujęcia była wykorzystywana na potrzeby wodociągu zaopatrującego w wodę Miasto Elk,
- urządzenia służące do poboru wody, punkty do kontroli ilości i jakości ujmowanych wód i wody podawanej do sieci wodociągowej były utrzymane w stanie sprawności technicznej,
- prowadzono rejestr dobowy poboru wody,
- wykonywano badania wody w ilości 24 próbek/rok monitoringu kontrolnego wody surowej i uzdatnionej oraz 2 próbek/rok monitoringu przeglądowego wody uzdatnionej,
- ilość odprowadzanych ścieków technologicznych (woda popłuczna) w latach 2013 – 2015 nie przekroczyła maksymalnej rocznej ilości $Q_{\max.r}$ = 144,5 m³/rok, określonej w pozwoleniu i wyniosła ona: 50,0 tys. m³/rok w 2013 r., 50,8 tys. m³/rok w 2014 r. oraz 70,0 tys. m³/rok w 2015 r.; w celu ich oczyszczenia kierowane były one do dwukomorowego odstojnika popłuczyn i następnie odprowadzane do starorzecza rzeki Elk, zaś osad kierowany był do betonowej laguny odwadniającej; urządzenia do oczyszczania ścieków były właściwie eksploatowane,
- stan i skład ścieków technologicznych nie przekroczył najwyższych dopuszczalnych wartości wskaźników zanieczyszczeń określonych w załączniku nr 3 do rozporządzenia Ministra Środowiska z 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego¹⁰.

(dowód: akta kontroli str. 349-405,409-553, 702-712)

W okresie objętym kontrolą, PWiK nie dysponowało rezerwowym ujęciem wody, nie zostało ono również wskazane w pozwoleniu wodnoprawnym. W pozwoleniu tym nie wskazano też obowiązku prowadzenia okresowych pomiarów wydajności i poziomu zwierciadła wody w studni, o czym mowa w art. 128 ust. 1 pkt 10 upw. Pomimo tego, na stacji uzdatniania wody w książkach eksploatacji każdej z 19 studni, dokonano zapisów odnośnie pomiarów statycznego i dynamicznego poziomu zwierciadła wody.

(dowód: akta kontroli str. 78, 98-103, 439-553)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

⁹ podane wartości są maksymalnymi odnotowanymi w miesięcznych zestawieniach eksploatacyjnych Ujęcia Wody Elk.

¹⁰ Dz. U. Nr 137, poz. 984 - rozporządzenie zostało uchylone z dniem 31.12.2014 r., Dz. U. poz. 1800 - Nowe rozporządzenie z 18 listopada 2014 r.

3. Prowadzenie monitoringu jakości wody ujmowanej oraz podawanej do sieci wodociągowej.

Opis stanu faktycznego

3.1. Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy z 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i odprowadzeniu ścieków¹¹, PWiK prawidłowo wypełniało obowiązki dotyczące prowadzenia regularnej wewnętrznej kontroli jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Badania te były realizowane przez własne Akredytowane Laboratorium Wody i Ścieków. W kontrolowanym okresie laboratorium to, stosownie do § 6 rozporządzenia Ministra Zdrowia z 29 marca 2007 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi¹² (dalej: rozporządzenie „jwps”) posiadało w każdym roku zatwierdzenie przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Elku (dalej: PPIS) metod badawczych badań wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. W badanym okresie, zgodnie z § 4 rozporządzenia jwps, uzgodnione były z PPIS cztery harmonogramy pobierania próbek wody do badań oraz pomiarów jej jakości, w czterech miejscach na ujęciu pozwalających na ocenę procesu uzdatniania wody oraz w jednym miejscu wprowadzania jej do sieci wodociągowej. Częstotliwość pobierania próbek i pomiarów jakości wody w ww. punktach, w każdym z czterech harmonogramów, ustalona była na jeden pobór i badanie parametrów jakości wody w każdym miesiącu w ramach monitoringu kontrolnego oraz dwóch poborów i badań parametrów jakości wody w każdym roku w ramach monitoringu przeglądowego (po uzyskaniu zgody PPIS na ograniczenie liczby badań).

(dowód: akta kontroli str. 554-644, 658-678, 685-688, 702-712)

3.2. Wyniki prowadzonej kontroli wewnętrznej jakości wody ujmowanej i wprowadzanej do sieci potwierdziły spełnienie wymaganych parametrów jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Badania jakości wody zostały zrealizowane zgodnie z uzgodnionymi przez PPIS ww. harmonogramami, tj. w zakresie częstotliwości ich poboru i pomiarów oraz w zakresie badanych parametrów w monitoringu kontrolnym i przeglądowym. Ze wszystkich przeprowadzonych badań sporządzono sprawozdania i przekazano je do PPIS. W latach 2013-2016 (I kwartał) jakość wody pobranej¹³ na Ujęciu Wody Elk wymagała jej uzdatnienia, ze względu na wyższą zawartość żelaza (od 338 do 3600 µg/l) i manganu (od 142 do 963 µg/l) niż wartości dopuszczalne określone w rozporządzeniu jwps (odpowiednio 200 µg/l i 50 µg/l).

(dowód: akta kontroli str. 577-678, 684-686)

Na przestrzeni ostatnich 25 lat, jakość ujmowanej wody (surowej) nie uległa pogorszeniu. Wartości parametrów tej wody nie zmieniały się znacząco. I tak, m.in. w przypadku dwóch studni stężenia żelaza (Fe), manganu (Mn), jonu amonowego (NH₄⁺) i chlorków wynosiły odpowiednio:

- W studni nr 2D:
 - a) Fe - 0,80 – 1,70 mg/l,
 - b) Mn - średnio 0,70 mg/l,
 - c) NH₄⁺ - w okresie 1991-1995 r. stężenie wahało się od 0,06 do 0,60 mg/l, zaś średnie stężenie w ostatnich latach, tj. 2014-2015 r. wynosiło 0,25mg/l,
 - d) chlorki: do 1995 r. średnio wynosiło 11,27 mg/l, zaś w latach 2014-2015 – 6,36 mg/l,
- W studni nr 20:
 - a) Fe - 0,30 – 0,67 mg/l,

¹¹ Dz. U. z 2015 r. poz. 139, ze zm.

¹² Dz. U. Nr 61, poz. 417 zm. – zastąpione rozporządzeniem z dnia 13 listopada 2015 r. (Dz. U. poz. 1989)

¹³ woda zmieszana pochodząca ze wszystkich studni

- b) Mn - średnio 0,19 mg/l,
- c) NH₄⁺ - 0,03 – 0,3 mg/l,
- d) chlorki: do 1995 r. średnio wynosiło 9,75 mg/l, zaś w latach 2013-2015 – 5,66 mg/l,

Tendencja wzrostowa żelaza wynikała z długotrwałej eksploatacji i kumulacji tego parametru związanego z samym poborem wody, zaś zmiany stężenia chlorków wynikały z różnych procedur badań laboratoryjnych na przestrzeni ostatnich 25 lat.

(dowód: akta kontroli str. 689-693)

Wyniki badań jakości wody w miejscu wprowadzania do sieci wodociągowej potwierdziły, że woda w badanym okresie odpowiadała wymaganiom określonym w załącznikach 1-3 oraz w lp. 2, 4 i 5 załącznika 4 rozporządzenia jwps. Zawartość żelaza wynosiła przeciętnie poniżej 20 µg/l, zaś manganu poniżej 50 µg/l.

(dowód: akta kontroli str. 593-644,658-678, 684-686, 694-699)

3.3. W kontrolowanym okresie nie zaistniały okoliczności mogące spowodować zmianę jakości wody, szczególnie jej pogorszenie, bowiem na terenie strefy ochronnej oraz w jej pobliżu nie wystąpiły awarie, o których mowa w art. 3 pkt 23¹⁴ i 24¹⁵ POŚ. W okresie tym nie wystąpiły też powodzie lub inne zdarzenia mogące spowodować zmianę jakości wody.

(dowód: akta kontroli str. 679-680)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

4. Podejmowanie działań w celu poprawy jakości wody ujmowanej oraz podawanej do sieci wodociągowej.

Opis stanu faktycznego

4.1. W celu uzyskania wody przeznaczonej do spożycia, na Ujęciu Wody Elk stosowano procesy uzdatniania wody podziemnej, obejmujące w szczególności:

- napowietrzanie wody ujętej za pomocą pomp strumieniowych,
- grawitacyjne kaskadowe napowietrzanie i odgazowanie wody,
- redukcję związków żelaza i manganu przy użyciu 10 filtrów ciśnieniowych,
- dezynfekcję promieniowaniem elektromagnetycznym o długości fali 100-400nm.

Ponadto na instalacji wodociągowej przewidziano możliwość stosowania podchlorynu sodu przed podaniem wody do sieci (w kontrolowanym okresie nie zachodziła potrzeba jego stosowania). Proces uzdatniania wody skutecznie obniżał zawartość żelaza i manganu. I tak w okresie 2013-2016 r. (marzec) w wyniku uzdatniania wody ujmowanej (surowej) zawartość żelaza wynosiła od 9 do 26 µg/l, zaś manganu od 9 do 28 µg/l¹⁶. Koszt uzdatnienia 1m³ wody wynosił: 1,3261 zł w 2013 r., 1,2270 zł w 2014 r. oraz 1,3055 zł w 2015 r. W kosztach tych średnio: 69,2% stanowiły koszty bezpośrednie obejmujące m.in. amortyzację (7,4%), energię elektryczną (16,2%), wynagrodzenia (21,5%), podatki i opłaty (11,8%), a 30,8% stanowiły koszty pośrednie obejmujące m.in. koszty zarządu, produkcji pomocniczej, spedycji, zaopatrzenia, laboratorium.

(dowód: akta kontroli str. 681-683, 685-686, 700-701)

4.2. W badanym okresie w wodzie podawanej do sieci wodociągowej nie stwierdzono przekroczeń dopuszczalnych wartości parametrów jakości wody.

(dowód: akta kontroli str. 593-644,658-678, 684-686, 694-699)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

¹⁴ dotyczy poważnych awarii

¹⁵ dotyczy poważnych awarii przemysłowych

¹⁶ podane wartości są minimalnymi i maksymalnymi wartościami wykazanymi w sprawozdaniach wewnętrznej kontroli jakości.

5. Wykonywanie obowiązków sprawozdawczo-informacyjnych dotyczących wody przeznaczanej do spożycia przez ludzi.

Opis stanu faktycznego

5.1. W latach 2013-2015 r. PWiK prawidłowo realizowało obowiązki sprawozdawcze dotyczące korzystania ze środowiska w zakresie poboru wód. Stosownie do art. 286 ust. 1 POŚ, za ww. okres przekazało Marszałkowi Województwa Warmińsko-Mazurskiego (dalej: „Marszałek”) corocznie do 31 marca następnego roku, trzy wykazy zawierające informacje o ilości i jakości wody podziemnej oraz informacje o wysokości należnych opłat. Do ich sporządzenia wykorzystano właściwe wzory określone w załączniku nr 3 do rozporządzenia Ministra Środowiska z 27 lutego 2014 r. w sprawie wykazów zawierających informacje i dane w o zakresie korzystania ze środowiska oraz o wysokości należnych opłat¹⁷. I tak, w wykazach tych podano, że ilość pobranej wody podziemnej wyniosła: 2.786,7 tys. m³ w 2013 r. (w tym 2.518,2 tys. m³ – woda przeznaczona do spożycia oraz 268,5 tys. m³ – woda na inne cele), 2.730,4 tys. m³ w 2014 r. (2.453,9 tys. m³, 276,6 tys. m³) oraz 2.915,3 tys. m³ w 2015 r. (2.663,7 tys. m³, 251,6 tys. m³). Wysokość należnych opłat wynosiła natomiast: 193,22 tys. zł w 2013 r., 195,94 tys. zł w 2014 r. oraz 210,06 tys. zł w 2015 r. Opłaty te zgodnie z art. 285 ust. 2 POŚ, przekazano terminowo na rachunek Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (do 31 marca roku następnego).

(dowód: akta kontroli str. 349-351, 364-366, 379-381, 406-408, 713-729)

Podane w ww. wykazach dane o ilości i jakości pobranej wody były zgodne z prowadzoną w PWiK ewidencją, o której mowa w art. 287 ust. 1 pkt 2 POŚ. Ewidencja ta była aktualizowana na bieżąco i zawierała m.in. informacje o ilości i jakości pobranej wody podziemnej. Składało się na nią w każdym roku objętym kontrolą 12 raportów miesięcznych obejmujących dane o dobowej ilości pobranej wody oraz 12 co miesięcznych sprawozdań z badań laboratoryjnych jakości ujmowanej wody.

(dowód: akta kontroli str. 349-396, 593-644, 684, 713-726)

Zastosowane w ww. wykazach jednostkowe stawki za pobór wody (dotyczy wody przeznaczanej do spożycia oraz na inne cele) w każdym roku wynoszące odpowiednio: 0,065 zł/m³ i 0,110 zł/m³ w 2013 r., 0,067 zł/m³ i 0,114 zł/m³ w 2014 r., 0,068 zł/m³ i 0,115 zł/m³ w 2015 r., oraz współczynnik różnicujący równy 1, zostały przyjęte zgodnie z § 9 rozporządzenia Rady Ministrów z 14 października 2008 r. w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska¹⁸. Stawki i współczynnik odpowiadały rodzajowi, przeznaczeniu pobieranej wody oraz zastosowanym metodom jej uzdatniania polegającym m.in. na poddaniu ujętej wody procesom odmanganiania.

(dowód: akta kontroli str. 349-351, 364-366, 379-381, 681-682)

Dane o ilości i jakości pobranej wody na Ujęciu Wody Elk podane w ww. wykazach były zgodne z ewidencją prowadzoną na tym ujęciu oraz z zapisami urządzeń pomiarowych – przepływomierza wody ujętej.

(dowód: akta kontroli str. 349-351, 364-366, 379-381, 349-396, 593-644, 684)

5.2. W okresie 2013-2015 r. PWiK prawidłowo realizowało obowiązki sprawozdawcze dotyczące gospodarowania wodą. Zgodnie z art. 30 pkt 3 ustawy z 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej¹⁹, przekazywał corocznie sprawozdania M-06²⁰ przed 2 lutego, tj. w terminach zgodnych z rozporządzeniami Prezesa Rady

¹⁷ Dz. U. poz. 274, ze zm.

¹⁸ Dz.U. Nr 196, poz. 1217 ze zm. - uchylone z dniem 1 stycznia 2016 r.

¹⁹ Dz.U. z 2012 r., poz. 591 ze zm.

²⁰ PWiK było zwolnione ze sporządzania sprawozdania OS-3 z uwagi na powołanie go przez jst, a jego działalność obejmowała prowadzenie wodociągów i kanalizacji w gospodarce komunalnej.

Ministrów w sprawie określenia wzorów formularzy sprawozdawczych, objaśnień co do sposobu ich wypełniania oraz wzorów kwestionariuszy i ankiet statystycznych stosowanych w badaniach statystycznych ustalonych w programie badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2013, 2014, 2015²¹. Ilość pobieranej wody dla całego przedsiębiorstwa, podana w trzech sprawozdaniach M-06, była zgodna z wykazami zawierającymi informacje o ilości i jakości pobranej wody przekazanymi Marszałkowi (2.786,7 tys. m³ w 2013 r., 2.730,4 tys. m³ w 2014 r. oraz 2.915,3 tys. m³ w 2015).

(dowód: akta kontroli str. 349-351, 364-366, 379-381, 727-739)

5.3. PWiK prawidłowo wypełniało obowiązki informacyjne w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę. Stosownie do art. 16 ust. 1 ustawy z 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, posiadało bezterminowe zezwolenie z 2002 r. na prowadzenie zbiorowego zaopatrzenia w wodę udzielone przez Zarząd Miasta Elk na obszarze Gminy Miasta Elk. PWiK w corocznych sprawozdaniach dotyczących lat 2013-2015, przedkładanych Prezydentowi Miasta Elku, podało m.in. informacje wymagane ww. zezwoleniem w zakresie występujących awarii, sposobie wykorzystania wniosków pokontrolnych z przeprowadzonych kontroli zewnętrznych, jakości usług zbiorowego zaopatrzenia w wodę i odprowadzenia ścieków.

(dowód: akta kontroli str. 740-767)

5.4. PWiK informowało konsumentów o jakości wody podawanej do sieci m.in. poprzez kwartalne zamieszczenie w lokalnej prasie informacji o średnich kwartalnych parametrach tej wody (m.in. żelazo ogólne, mangan i pH), a także poprzez udzielanie informacji publicznej na wniosek. Podawane w prasie informacje były aktualne, zamieszczane były w ciągu jednego miesiąca następującego po danym kwartale. W czterech zbadanych przypadkach były one podane jako średnie wartości z kolejnych trzech miesięcy i były zgodne z wynikami monitoringu jakości wody prowadzonego przez PWiK.

W okresie objętym kontrolą do PWiK wpłynęły trzy wnioski o udzielenie informacji publicznej o jakości wody podawanej do sieci wodociągowej. W każdym przypadku wnioski te załatwiono pozytywnie, tj. stosownie do art. 13 ustawy z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej²² udostępniając wnioskowane informacje w terminie nie dłuższym niż 14 dni. Nie było przypadków odmowy udzielenia informacji publicznej w ww. zakresie.

(dowód: akta kontroli str. 768-779)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli²³, wnosi o oznaczenie tablicami zawierającymi informacje o ustanowieniu granicy terenu ochrony pośredniej strefy ochronnej Ujęcia Wody Elk w miejscach przecięcia się tej granicy z linią kolejową oraz ul. Kolonia.

²¹ Dz. U. poz. 1223 ze zm., Dz. U. poz. 415 ze zm., Dz. U. poz. 561 ze zm.

²² Dz.U. z 2015 r., poz. 2058 ze zm.

²³ Dz. U. z 2015 r., poz. 1096 oraz z 2016 r. poz. 677

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Olsztynie.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Olsztyn, dnia czerwca 2016 r.

Kontroler
Bartosz Kościukiewicz
starszy inspektor kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Olsztynie

.....
podpis

.....
podpis